

Warszawa, 23 listopada 2016 r.

dr hab. Izabela Rutkowska, prof. AWF

Wydział Rehabilitacji,

AWF Warszawa

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej mgr Piotra Urbańskiego

„Aktywność fizyczna w rytmie rocznym a jakość życia osób po urazie rdzenia kręgowego”

1. Oryginalność problematyki

Ocena aktywności fizycznej, możliwości funkcjonalnych oraz sprawności fizycznej w kontekście jakości życia osób z uszkodzeniem rdzenia kręgowego (URK) jest niezwykle istotnym problemem podejmowanym od lat w pracach naukowych. Autor podkreśla, że na podstawie przeglądu literatury zauważono brak publikacji dotyczących analizy subiektywnej jakości życia osób po URK oraz jej związku z AF podejmowaną rytmicznie, tj. w różnych sezonach lub porach roku. Znajomość wpływu rytmów biologicznych na wybrane aspekty życia (AF, jakość życia) oprócz poszerzenia wiedzy w tym zakresie, czyli realizacji celu poznawczego może mieć znaczenie dla osób z URK oraz terapeutów zajmujących się usprawnianiem w dostosowaniu ilości i jakości podejmowanej AF do rytmów biologicznych. Efektem takich działań może być poprawa możliwości adaptacyjnych oraz poziomu satysfakcji życiowej w tej grupie osób z niepełnosprawnością.

Doktorant w pierwszych rozdziałach pracy opisał bardzo szczegółowo istotę problemu od strony epidemiologicznej oraz społecznej. Poszukiwanie optymalnych, opartych na dowodach naukowych metod oddziaływania w szeroko pojętym procesie usprawniania osób po URK jest działaniem niezwykle istotnym. Doktorantowi udało się z powodzeniem osiągnąć zamierzony cel główny pracy oraz stworzyć model predykcji dla poziomu satysfakcji życiowej w czterech terminach badań. Przedstawiono wystarczające dowody określające

związek subiektywnej jakości życia osób po URK z AF w zależności od rytmu rocznego, w tym kontekście ustalono również predyktory satysfakcji życiowej. Analiza pozostałych zmiennych (m.in. orientacji temporalnej) w relacji do jakości życia osób po URK również stanowi o oryginalności podjętej problematyki badań. Wartość aplikacyjna pracy polega na możliwości wdrożenia prezentowanych wniosków w postępowaniu terapeutycznym z osobami po URK.

2. Struktura pracy.

Rozprawa liczy 103 strony tekstu, zawiera 12 rycin, 4 histogramy oraz 34 tabele. W aneksie pracy załączono instrukcję oceny AF. Praca podzielona jest na 12 rozdziałów. Pierwsze 5 rozdziałów stanowi wprowadzenie do części badawczej pracy. Wydaje się, że korzystniejsze byłoby opracowanie jednego rozdziału pracy (rozdział 1) zatytułowanego „wprowadzenie do problemu badawczego”, z pięcioma podrozdziałami, które tworzyłyby strukturalną i tematyczną całość. Rozdział 6 „Problematyka badań” stanowi podsumowanie wprowadzenia poprzez uzasadnienie podjęcia tematu i mogłoby stanowić odrębną część, niekoniecznie zawierając w sobie jako podrozdziały cel badań i hipotezy badawcze. Struktura pozostałych rozdziałów tj. „Metodyka badań”, „Wyniki badań”, „Dyskusja”, „Wnioski”, „Piśmiennictwo” oraz „Aneks” nie budzi zastrzeżeń.

3. Dojrzałość koncepcji, sformułowanie problemu pracy, jasność stawianych celów oraz pytań badawczych

Niewątpliwie mocną stroną pracy jest umiejętność przedstawienia założeń badawczych w oparciu o liczne pozycje aktualnego piśmiennictwa, co wskazuje na bardzo dobrą znajomość prezentowanej problematyki badań. Doktorant potwierdził, że posiada najnowszą wiedzę w tym zakresie.

Autor rozprawy w pierwszych pięciu rozdziałach pracy, liczących 29 stron, klarownie i w dojrzały sposób opisał właściwy problem pracy, ponadto uzasadniał potrzebę analizy problemów, które albo do tej pory nie były podejmowane w piśmiennictwie albo wymagają dalszych badań. Zostały przedstawione dotychczasowe osiągnięcia innych autorów, uwzględniając ograniczenia ich badań, wątpliwości i kontrowersje. Jednocześnie Autor podkreślił, że na podstawie przeglądu literatury zauważono brak publikacji dotyczących analizy subiektywnej jakości życia osób po URK oraz jej związku z AF podejmowaną w rocznym rytmie. Doktorant w pierwszej części dysertacji skoncentrował się na

charakterystyce modeli niepełnosprawności, także epidemiologii URK, przeprowadził szczegółową analizę tematyki AF (m.in. licznych zmiennych wpływających na jej poziom) i jakości życia osób po URK. Rozdziały zostały opisane w sposób czytelny, z wykorzystaniem najnowszych pozycji piśmiennictwa, potwierdzając bardzo dobrą znajomość opisywanych zagadnień. Rozumiem, że przytoczona na str. 20 definicja jakości życia Campbella z 1976 r. miała być jedynie pomocna w dostrzeżeniu zmian jakie zaszły na przestrzeni lat w interpretacji czynników mających wpływ na jakość życia. Wydaje się, że mimo opisu licznych uwarunkowań dotyczących analizowanych zmiennych zależnych Autor pominął wątek statusu ekonomicznego, który istotnie wpływa na jakość życia, a pośrednio może również oddziaływać na poziom AF.

Cel główny pracy oraz dodatkowy sformułowano poprawnie. Jednocześnie należałoby bardziej wyraźnie określić cel aplikacyjny oraz poznawczy pracy. Doktorant sformułował siedem pytań badawczych, z których każde jest ściśle związane z założeniami pracy.

W opinii recenzenta wprowadzenie hipotez na poziomie dysertacji doktorskiej nie jest konieczne, mimo to opisane przez Autora cztery hipotezy zostały poprawnie sformułowane i co ważne poprzedzone zwięzłym, klarownym wstępem doprecyzującym każdy problem badawczy.

4. Poprawność doboru materiału i metod badawczych

W pracy przedstawiono szczegółowy opis badanych osób, choć interesująca byłaby również charakterystyka badanych uwzględniająca podział na grupy płci. Opracowując publikację naukową warto byłoby jednoznacznie opisać kryteria włączenia i wyłączenia do badań. W rozdziale 7.3. („Procedura postępowania”) mimo, że pojawia się informacja o braku konieczności w tego typu badaniach uzyskania zgody komisji bioetycznej, jednak sugerowałbym wprowadzenie informacji o zgodzie odpowiedniej komisji etycznej na realizację badań.

Doktorant w sposób precyzyjny opisał zastosowane narzędzia badawcze. Autor wskazał na poprawność wymienionych narzędzi i ich zastosowanie w badaniach przedstawionych w piśmiennictwie, dlatego ich użycie w pracy nie budzi zastrzeżeń. Wydaje się jednak, że oprócz podania poziomu rzetelności warto by było jeszcze wspomnieć o trafności stosowanych narzędzi w kontekście ocenianej grupy osób z URK.

Doktorant prawidłowo wykorzystał współczynnik α Cronbacha do weryfikacji rzetelności, choć co raz częściej w publikacjach naukowych zaleca się podanie co najmniej dwóch współczynników charakteryzujących poziom rzetelności stosowanego narzędzia. Ponadto należałoby dodać odpowiednią pozycję piśmiennictwa, która potwierdzałaby, iż wartości wskaźnika większe od 0,7 wskazują na rzetelność danego narzędzia.

Wydaje się, że formularz kwestionariusza osobowego opisany pokrótce w podrozdziale 7.4. powinien znaleźć się w pełnej formie w Aneksie, zwłaszcza że zawarto tam pytania, na podstawie których oceniano poziom AF.

5. Analiza wyników

Doktorant w sposób poprawny i czytelny zaprezentował wyniki badań. Opisy wyników nie budzą wątpliwości, jednak autor nie powinien dublować przedstawiania rezultatów w tabelach i w tekście. Należałoby również doprecyzować wyniki oceny związku AF oraz jakości życia z wybranymi zmiennymi niezależnymi tzn. poza podaniem istotności korelacji warto wskazać na czym one polegały. Wydaje się również, że należałoby zwrócić uwagę na występujące w wielu przypadkach wartości odchyłeń standardowych znacznie przewyższające średnie (rezultaty opisane w tabelach), a w związku z tym również na odstające od średniej i mediany indywidualne wyniki, widoczne na rycinach.

Zdaniem recenzenta powinno się unikać w tej części dysertacji opisu wyników, które co prawda różnią się wartością, jednak okazały się nieistotne statystycznie (np. „...kobiety po URK prezentują niższy poziom intensywności AF we wszystkich terminach badań, oprócz jesieni, w porównaniu z mężczyznami po URK. Zaobserwowane różnice nie były istotne statystycznie”; str. 52). W takiej sytuacji można co najwyżej wskazywać na pewną tendencję, którą warto by było opisać w dyskusji pracy.

6. Dyskusja

Dyskusja składa się z czterech części, w których odniesiono się do każdej z hipotez badawczych, objętość tej części wynosi 15 stron. Doktorant posłużył się wieloma przykładami literaturowymi, potwierdzając bardzo dobrą znajomość obszaru badań oraz umiejętność logicznego rozwiązania problemu pracy. Wyniki badań potwierdziły hipotezę o znacznej fluktuacji poziomu AF i satysfakcji życiowej osób z URK w rytmie rocznym, choć zaskoczeniem był fakt wyższego poziomu AF wiosną niż latem oraz zimą w porównaniu do okresu jesiennego, jednak Autor precyzyjnie uzasadnił ten wynik korzystając z piśmiennictwa

oraz własnych przemyśleń i sugestii. Doktorant analizował wpływ wybranych czynników mając jednak świadomość, że istnieją również inne m.in. takie jak poziom wykształcenia, sytuacja zawodowa, finansowa, miejsce zamieszkania, liczba hospitalizacji, obecny stan zdrowia itp., które mogą mieć istotne znaczenie dla podejmowania AF i poczucia satysfakcji życiowej w rytmie rocznym.

W kolejnej części przedstawiono model predyktorów satysfakcji życiowej w rocznym rytmie, który może być przydatny w realizacji celu aplikacyjnego. Autor słusznie wskazuje, że wnioski wynikające z analizy modelu mogą być wykorzystane przez organizacje zajmujące się usprawnianiem osób z URK i wpływając na właściwe poszerzenie oferty zajęć.

W końcowej części dyskusji Autor opisał wskazania do dalszych badań, skupiając się jednocześnie na ograniczeniach badań własnych co świadczy o dojrzałości Doktoranta, pokorze w poszukiwaniach naukowych, znajomości problematyki oraz umiejętności wyznaczania dalszych kierunków badań. W opinii recenzenta warto zastanowić się, czy na wyniki badań nie miała wpływu aktywność podejmowana przed urazem lub doświadczenie sportowe. Brakuje również informacji czy porównywana ze sobą grupa kobiet i mężczyzn nie różniła się między sobą pod względem poziomu uszkodzenia, czasem od urazu, czy wiekiem podczas badania, zwłaszcza, że uzyskane wyniki są nieco zaskakujące i wskazują na wyższy poziom zarówno lekkiej jak i umiarkowanej AF kobiet niż mężczyzn i to w większej części roku. Warto byłoby odnieść się do tej kwestii oraz doprecyzować wyżej wspomniane informacje podczas przygotowywania publikacji naukowych w procesie implementacji wyników.

7. Poprawność sformułowanych wniosków

Właściwie sformułowano osiem wniosków, które odpowiadają na postawione wcześniej pytania badawcze. Sugerowałabym połączenie czterech ostatnich wniosków w jeden opisujący predyktory satysfakcji życiowej w każdej z pór roku.

8. Dobór i wykorzystanie materiału źródłowego

Wysoko oceniam dobór i wykorzystanie pozycji piśmiennictwa w pracy. Doktorant dokonał przeglądu 160 pozycji literatury, głównie publikacji obcojęzycznych (118 pozycje), prezentowanych na łamach wielu renomowanych czasopism. Drobną uwagę dotyczy zapisu prac wieloautorskich, według recenzenta w spisie piśmiennictwa należałoby podać nazwiska wszystkich autorów (w niektórych pozycjach tego nie uwzględniono).

9. Poprawność językowa, terminologiczna i formalna pracy

Rozprawa pod względem redakcyjnym oraz poprawności językowej została przygotowana bardzo starannie. Wprowadzenie opisu skrótów porządkuje treść pracy. Recenzent nie dostrzegł również istotnych błędów terminologicznych zawartych w tekście pracy. Struktura pracy, poza wcześniej opisanymi sugestiami, a także proporcje między poszczególnymi częściami rozprawy są prawidłowe.

10. Podsumowanie

Stwierdzam, że rozprawa doktorska mgr Piotra Urbańskiego zawiera oryginalne rozwiązanie problemu naukowego. Do najważniejszych osiągnięć Doktoranta zaliczam: ocenę poziomu AF, satysfakcji życiowej w zależności od pór roku, ponadto charakterystykę związku tych zmiennych w rytmie rocznym oraz ustalenie predyktorów satysfakcji życiowej osób URK w kolejnych porach roku.

Wskazane w recenzji uchybienia, sugestie i propozycje modyfikacji mają charakter porządkujący, a ich celem jest podwyższenie wartości pracy i efektywnej implementacji wyników badań. Nie mają one istotnego wpływu na końcową ocenę pracy. Biorąc pod uwagę wszystkie powyższe względy uznaję, że przedstawiona mi do oceny rozprawa doktorska Pana mgr Piotra Urbańskiego pt. „Aktywność fizyczna w rytmie rocznym a jakość życia osób po urazie rdzenia kręgowego” stanowi oryginalne rozwiązanie problemu naukowego oraz potwierdza bardzo dobrą wiedzę teoretyczną kandydata w naukach o kulturze fizycznej.

Wobec spełnienia wymagań zawartych w Art. 13, ust.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz stopniach naukowych i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 z późn. Zm.) przedkładam Radzie Wydziału Wychowania Fizycznego, Sportu i Rehabilitacji Akademii Wychowania Fizycznego im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu wniosek o przyjęcie rozprawy doktorskiej Pana mgr Piotra Urbańskiego pt. „Aktywność fizyczna w rytmie rocznym a jakość życia osób po urazie rdzenia kręgowego” i dopuszczenie do publicznej obrony.

dr hab. Izabela Rutkowska prof. nadzw.